

MAŁGORZATA GROCHOLSKA

(12 VII 1955 – 2 XII 2023)

2 grudnia 2023 roku zmarła Małgorzata Grocholska, wieloletnia Konserwator Zbiorów w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich, osoba niezwykle zasłużona w dziedzinie ochrony najcenniejszych polskich i europejskich dóbr kultury. Jako konserwator dzieł sztuki pracowała przez ponad czterdzieści lat, z których połowę poświęciła Ossolineum, gdzie zapoczątkowała istnienie profesjonalnego Działu Konserwacji. Była wspaniałym człowiekiem.

Małgorzata Grocholska urodziła się 12 lipca 1955 roku w Jeleniej Górze jako córka Barbary (z domu Narewskiej) i Andrzeja Zytnerów. W swoim rodzinnym mieście ukończyła I Liceum Ogólnokształcące im. Stefana Żeromskiego (1970–1974), a pierwsze szlify konserwatorskie zdobywała, pracując w toruńskim oddziale Przedsiębiorstwa Państwowego „Pracownie Konserwacji Zabytków” (1974–1975). Z wynikiem bardzo dobrym ukończyła pięcioletnie studia konserwatorskie (1975–1980) na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, uzyskując tytuł magistra konserwacji i restauracji dzieł sztuki w specjalności konserwator i restaurator papieru i skóry. Prowadzący zajęcia zapamiętali jej staranność w wykonywaniu powierzonych zadań oraz wyjątkową pilność. W ramach pracy dyplomowej wykonała konserwację dziesięciu osiemnastowiecznych grafik przedstawiających widoki miast europejskich. Dalsze doświadczenie zdobywała w pracowniach konserwatorskich Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu (1980–1988) oraz Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu (1988–1991).

Małgorzata Grocholska.
Fot. Andrzej Solnica

Pracę w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich rozpoczęła 2 stycznia 1997 roku w Pracowni Intrologatorsko-Konserwatorskiej, wówczas zatrudniającej jednak wyłącznie intrologatorów. W 1998 roku nadzorowała przenosiny tego działu do nowych pomieszczeń i kierowała nim do marca 2000 roku, kiedy to dyrekcja Ossolineum powierzyła jej obowiązki Konserwatora Zbiorów z nadzorem merytorycznym nad zespołem intrologatorów.

Zabiegała o rozwój Pracowni, w której w latach 2005–2015 zatrudniono trzy dyplomowane konserwatorzy, troje intrologatorów zdało egzaminy mistrzowskie, a pozostali intrologatorzy wyraźnie udoskonaliли swoje umiejętności. Z jej inicjatywy w lipcu 2009 roku powstały odrębne działy: Pracownia Intrologatorska oraz Pracownia Konserwatorska; tą drugą kierowała do końca 2016 roku. Dzięki pozyskanym przez Małgorzatę Grocholską środkom ministerialnym obie pracownie sukcesywnie były wyposażane w nowy sprzęt intrologatorski i konserwatorski, na który złożyły się m.in. prasy i nożyce intrologatorskie, stół niskociśnieniowy, stół podświetlany, nóż do cięcia *passé-partout*, urządzenia do uzupełniania ubytków masą papierową.

Sukcesywnie wprowadzała w Ossolineum najnowsze zasady profilaktyki konserwatorskiej oraz najskuteczniejsze metody konserwacji i ochrony

zbiorów. Dzięki jej staraniom w pracowniach pojawiły się wysokiej jakości materiały introligatorskie i konserwatorskie. Udało jej się też zmienić sposób podejścia do opraw książek dziewiętnasto- i dwudziestowiecznych, czym walnie przyczyniła się do sformułowania obecnej polityki zachowywania książkowych opraw wydawniczych wraz z ich oryginalną konstrukcją. Zapoczątkowała ponadto kontrole konserwatorskie w magazynach zbiorów oraz badania mikrobiologiczne powietrza w pomieszczeniach magazynowych.

Od 2007 roku Małgorzata Grocholska opracowywała założenia na potrzeby wniosków o zewnętrzne środki finansowania konserwacji i nadzorowała prace konserwatorskie w dużych projektach realizowanych przez Ossolineum, a dotowanych z funduszy Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego. Efektem tych działań było zabezpieczenie kilkuset najcenniejszych rękopisów. W 2011 roku była liderem projektu mającego na celu badania fizykochemiczne map ze zbiorów Zakładu Narodowego im. Ossolińskich realizowanego w ramach europejskiego programu CHARISMA, w którym naukowcy prowadzili badania zabytków za pomocą profesjonalnego mobilnego sprzętu. W latach 2013–2016 nadzorowała zaś trzy duże dwuletnie projekty konserwatorskie angażujące także pracownie zewnętrzne. Do komisji zatwierdzających programy prac zaprosiła znamienite specjalistki z Torunia i Warszawy, dzięki którym wybrano najlepsze metody konserwacji najcenniejszych zbiorów ossolińskich. Projektom tym towarzyszyły cieszące się dużym zainteresowaniem środowiska sesje naukowe. Małgorzata Grocholska została też współredaktorką publikacji *Zabytkowe dokumenty uwierzytelnione pieczęciami. Konserwacja i badania*, zawierającej referaty z sesji zorganizowanej w 2015 roku.

Współorganizowała ponadto wystawę „*Głos z dumą i chlubą, żeś introligatorem*”. *100 lat Introligatorni w Ossolineum* (2012), a w latach 2014–2016 sprawowała nadzór konserwatorski nad przygotowaniem zabytków przeznaczonych do ekspozycji w Muzeum Pana Tadeusza.

Przeprowadziła liczne konserwacje starych druków, rękopisów, grafik, rysunków wykonanych w wielu technikach i na różnorodnych podłożach, m.in. inkunabułu z dziełem Dantego *La commedia* z 1481 roku, starodruku *Missale Cracoviensis* z 1516 roku, pergaminowego rękopisu z iluminowanym kalendarzem francuskim z xv wieku, rękopisu poematu *Pan Tadeusz* Adama Mickiewicza, sześciu tomów ilustrowanego atlasu świata Joana Bleau z xvii wieku czy *Zielnika* Elizy Orzeszkowej. Nawet po przejściu na emeryturę w 2016 roku przez kolejne dwa lata na zlecenie Ossolineum zajmowała się konserwacją kilkuset zabytkowych rysunków i banknotów.

Dla wielu instytucji przygotowywała założenia do wniosków o dotacje, ekspertyzy na temat stanu zachowania i warunków przechowywania zbiorów oraz wykonywała liczne prace konserwatorskie. Współpracowała z Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego, Diecezjalnym Ośrodkiem Kultury Prawosławnej „Elpis” w Gorlicach, Muzeum Karkonoskim w Jeleniej Górze, Muzeum Papiernictwa w Dusznikach-Zdroju, Muzeum Poczty i Telekomunikacji we Wrocławiu, z Parafią Ewangelicko-Augsburską w Pokoju, Wojewódzką Biblioteką Publiczną w Opolu oraz Wojewódzką Biblioteką Publiczną w Zielonej Górze.

W 1996 roku w podaniu o przyjęcie do pracy napisała: „Praca w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich będzie dla mnie nowym i cennym doświadczeniem zawodowym” – tymczasem to Ossolineum zyskało dzięki niej nową jakość w zakresie ochrony zabytków i prowadzenia niezwykle wartościowych przedsięwzięć konserwatorskich. Dla wielu osób stała się autorytetem w sprawach nie tylko zawodowych, lecz także życiowych. Swoją niezwykłą życzliwością, spokojem, pogodą ducha i siłą charakteru potrafiła zjednać sobie ludzi i stworzyć warunki do dobrej współpracy i rozwoju. Była niezastąpioną pracownicą Ossolineum.

Małgorzata Grocholska została pochowana na Cmentarzu Komunalnym w Opolu (miejsce K15NC/3/10).

Wybrane publikacje i prace konserwatorskie Małgorzaty Grocholskiej

PRACE KONSERWATORSKIE ¹

2001

Karty do gry, XVI w., drzeworyt na papierze.

2007

Missale Cracoviensis, 1516, stary druk, ręcznie kolorowana karta tytułowa, floratura, oprawa skórzana z tłoczeniami złotymi i ślepyimi.

2008

Almanac. Kalendarzyk francuski, XV w., rękopis na pergaminie, ręcznie iluminowany. Zbiór aforyzmów i podręcznik kaligrafii (tzw. modlitewnik wezyra Kara Mustafy), XVII w., rękopis.

2009

Dokumenty odnoszące się do fundacji Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, 1809–1869.

Dokument z pieczęcią królewską Jana III Sobieskiego, 15 kwietnia 1676, pergamin.
Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*, XIX w., fragmenty rękopisu w czystopisie i brulionie.
Pięcioksiąg Mojżesza z wyjątkami z proroków, XIV w., kodeks pergaminowy.

2009–2018

Theatrum Orbis Terrarum sive Novum Atlas, 1648–1655, Amsterdam, wyd. Joan Blaeu, sześciotomowy atlas, ilustrowany, ręcznie kolorowane i złożone mapy w technice miedziorytu, oprawy pergaminowe z tłoczonymi złoceniami.

2010–2012

Album Eryka Jachowicza zawierający listy i autografy, m.in. Fryderyka Chopina, Aleksandra Fredry, Zygmunta Krasińskiego, Stanisława Moniuszki, Stanisława Staszica.

2011–2015

Zbiór monumentów legionowych Franciszka Krzusa, 1914–1918 (?), album składający się z ponad 570 fotografii i pocztówek.

LITERATURA

Drawc Marta, Małgorzata Grocholska, Katarzyna Krocak, *Konserwacje obiektów rękopiśmiennych przeprowadzone w Dziale Konserwacji Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Studium przypadku*, w: „*Littera scripta manet*”: zbiory rękopiśmienne w zasobach bibliotek, archiwów i muzeów, red. Ewa Danowska, Agnieszka Fluda-Krokos, Kraków 2022.

Grocholska Małgorzata, „*Pan Tadeusz*” w kąpielu – konserwacja rękopisu, „Spotkania z Zabytkami” 2013, nr 3–4.

¹ Zrealizowane z zespołem konserwatorskim Ossolineum, do którego należą: Anna Kupczak, Mariusz Jaskulski i Katarzyna Krocak.

- Grocholska Małgorzata, Dorota Sidorowicz, *Konserwacja i digitalizacja zbiorów biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu*, w: *Między teorią a praktyką. Ochrona zbiorów w małych bibliotekach i archiwach*, red. Anna Czajka, Remigiusz Lis, Cieszyn 2010.
- Grocholska Małgorzata, *Dylematy konserwatorskie związane z realizacją projektu na konserwację rękopisów ze zbiorów Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu*, w: *Wykorzystanie funduszy europejskich w Bibliotece Ossolineum i Książnicy Cieszyńskiej – konserwacja i digitalizacja zbiorów*, Wrocław–Toruń 2010.
- Grocholska Małgorzata, Marta Drawc, „Diplomata” w zbiorach Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Stan zachowania kolekcji, w: *Zabytkowe dokumenty uwierzytelnione pieczęciami. Konserwacja i badania*, red. Małgorzata Grocholska, Katarzyna Krocak, Wrocław 2019.
- Sobucki Władysław, Małgorzata Grocholska, Barbara Drewniewska-Idziak, Mariusz Jaskulski, Katarzyna Fronczek, *Stan zachowania księgozbioru z lat 1801–2004 w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich we Wrocławiu*, „Notes Konserwatorski” 2006, nr 10.

REDAKCJA

Zabytkowe dokumenty uwierzytelnione pieczęciami. Konserwacja i badania, red. Małgorzata Grocholska, Katarzyna Krocak, Wrocław 2019.

Katarzyna Krocak